

УДК 339.727.22:339.543.624(4-6ЄС:477)

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-16>

СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ ЄС

І. О. ТАРЛОПОВкандидат економічних наук, доцент,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Анотація. *Мета статті* полягає у статистичному оцінюванні інвестиційного співробітництва між Україною та країнами ЄС. **Методика дослідження.** Застосовано такі загальнонаукові та специфічні методи, що забезпечують достовірність отриманих результатів і висновків: діалектичні, гносеологічні й логічні; індукції, дедукції, наукової абстракції й узагальнення; структурний аналіз; прийоми абстрактно-логічного методу; статистична оцінка; методи прогнозування. **Результати.** Здійснено статистичне оцінювання інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС за 2015–2020 р. Доведено негативний вплив коронакризи на показники прямих інвестицій в Україну з країн ЄС. Здійснено прогноз прямих інвестицій в Україну з країн ЄС на період 2021–2025 рр. за трьома сценаріями (реальний, песимістичний, оптимістичний) на основі експоненціального згладжування. Запропоновано комбінувати макро- та мікроаналіз іноземних інвестицій з метою отримання достовірної та релевантної інформації стосовно неофіційних інвестиційних потоків. **Практична значущість результатів дослідження.** Використання на практиці запропонованих теоретико-прикладних підходів дозволить обґрунтувати фіскально-фінансову політику стимулювання залучення прямих інвестицій в Україну.

Ключові слова: інвестиційне співробітництво, прямі інвестиції, статистична оцінка, коронакриза, дохід.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Прямі іноземні інвестиції (надалі ПІІ) сприяють створенню місцевих інвестицій для залучення коштів, формування навичок управління та технологічних знань, розширення конкуренції місцевого ринку, створення можливостей для працевлаштування, збільшення глобального доступу до ринку, до товарів та експорту тощо. Відповідно, з урахуванням важливості та ключової ролі ПІІ для країн, що розвиваються, уряди цих країн намагаються стимулювати привабливість ПІІ. Країни-реципієнти формують різні пакети стимулювання залучення іноземних інвестицій у різних сферах: фінансово-фіскальній політиці, формуванні спеціальних зон тощо. Такі реформи створюють «дружній» інвестиційний клімат для іноземних інвесторів із метою мінімізації або видалення торгових бар'єрів шляхом державного залучення до бізнесу, намагаючись забезпечити взаємне партнерство між урядом та інвестором.

Україна, прагнучи до євроінтеграції, розглядає країни Європейського Союзу (надалі ЄС) як пріоритетні країни-партнери у сфері міжнародного інвестиційного співробітництва. Україна у цьому взаємозв'язку виступає економічним агентом: як країною-донором, так і країною-реципієнтом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем інвестиційного співробітництва займаються багато науковців. У межах нашого дослідження виокремимо найбільш значущі.

А.О. Босак та О.І. Жигадло розробили у загальному вигляді модель розрахунку приросту ПІІ на основі ендогенних чинників із метою подальшого модифікації для різних галузей національної економіки, які є об'єктами ПІІ [1]. Вважаємо за необхідне під час розрахунку цих ендогенних чинників враховувати як позитивний (стимулятори), так і негативний (дестимулятори) вплив. Це дозволить сформувати загальну тра-

екторію розвитку інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС.

І.А. Малюта, М.Є. Трудова, М.О. Курзова систематизували комплекс заходів щодо поліпшення інвестиційного клімату: реформування чинного законодавства та реструктурування податкової системи; перегляд системи державних гарантій; налагодження більш тісного співробітництва з країнами Європейського Союзу; впровадження органів, які будуть займатися безпосередньо моніторингом використання іноземних інвестицій, дослідженням інвестиційного клімату та його покращенням; підвищення інвестиційного іміджу тих галузей, що є надзвичайно перспективними та важливими для економіки України, але які недостатньо швидко окупаються; впровадження механізму приватизації землі для нерезидентів, що позитивно відобразиться на можливостях розвитку іноземного інвестування [2]. Однак ці пропозиції необхідно науково обґрунтувати. Наприклад, за допомогою когнітивного аналізу дослідити кількісно вплив запропонованих авторами заходів стосовно поліпшення інвестиційного клімату, що дозволить побудувати стратегію активізації інвестиційної діяльності України як країни-реципієнта з урахуванням національних інтересів.

На основі здійсненого дослідження за період 2010–2018 рр. А.В. Нікітіна, С.Є. Лещенко, А.С. Орехова стверджують, що коло головних інвесторів України майже не змінилося за останні 10 років, існують чотири великі групи: економічно розвинені країни і європейські країни, які розвиваються (Німеччина, Австрія, Франція, Швеція); країни з режимом зниженого оподаткування (Нідерланди, Швейцарія, Великобританія); офшорні зони, до списку яких входять такі найбільші інвестори України за останні 10 років, як Кіпр і Британські Віргінські острови [3]. Однак для того, щоб оголошувати подібний тезис, недостатньо здійснити тільки структурний аналіз прямих інозем-

них інвестицій за країнами – можна застосувати метод кластеризації за подібними групами країн.

І.В. Городняк та А.Б. Терендій здійснили кореляційний аналіз впливу інституційних чинників на залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України [4]. Автори відокремлюють такі фактори впливу на зміну прямих інвестицій, як: захист інтелектуальної власності; корупція і хабарництво; захист інвесторів; лобювання інтересів; бюрократія; ефективність правової системи; прозорість урядової політики; етична поведінка фірм; надійність аудиту та звітності; нецільове використання бюджетних коштів; ефективність корпоративних рад; ефективність державних витрат; захист інтересів акціонерів. Однак виникає сумнів щодо доречності застосування методики кореляційного аналізу серед показників різних типів шкал (шкали відношень та порядкової шкалі).

Л.С. Козак та Д.В. Цветков стверджують, що іноземних інвесторів приваблюють регіони з меншим рівнем заробітної плати, який компенсується кращою інфраструктурою, більш розвинутою економікою й ефективнішою адміністрацією [5]. Однак це досить спірне твердження. По-перше, зазвичай іноземних інвесторів приваблюють країни з низькою вартістю на ресурси (енергетичні, трудові тощо). По-друге, з метою підтвердження гіпотези автори повинні побудувати модель взаємозв'язку між рівнем заробітної плати робочої сили та якістю інфраструктури, розвинутою економікою, ефективною адміністративною політикою.

Аналіз наукових публікацій свідчить про різноманітність досліджень у предметній тематиці. Але залишаються поза увагою недостатньо обґрунтовані питання статистичного оцінювання інвестиційного співробітництва між Україною та країнами ЄС.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є статистичне оцінювання інвестиційного співробітництва між Україною та країнами ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З метою розроблення ефективного державного механізму залучення прямих інвестицій необхідно мати відповідний інструментарій статистичного оцінювання інвестицій як аналітично-інформаційного підґрунтя прийняття рішень на макрорівні економіки.

Зазначимо, що з I кварталу 2020 року в Україні діє нова методика оцінювання прямих інвестицій – «Статистика зовнішнього сектору України за методологією Міжнародного валютного фонду (надалі МВФ) 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» [6]. На жаль, у наявній звітності щодо зовнішнього сектору України Національного банку України (надалі НБУ) не всі дані оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації [7]. Цей недолік створює значні проблеми формування інформаційно-аналітичного забезпечення існуючих моделей аналізу інвестиційного співробітництва між країнами.

Також у статистиці зовнішнього сектору України з 2020 року відсутня інформація стосовно структурних змін на пролязі року, є тільки інформація за статтею «Прямі інвестиції з України: залишки за країнами світу».

Здійснено статистичний аналіз інвестиційного співробітництва України та країн ЄС за період 2015–2020 рр. відповідно до методики [6].

Відповідно до Методологічного коментарю до статистики зовнішнього сектору України (відповідно до 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції»), «прямі інвестиції – це категорія міжнародної діяльності, яка відображає прагнення інституційної одиниці – резидента однієї країни здійснювати контроль чи справляти стійкий вплив на діяльність підприємства, яке є резидентом іншої країни, що досягається шляхом участі в капіталі» [8].

На рис. 1 розглянута питома частка залишків прямих інвестицій з України до країн ЄС до залишків прямих інвестицій за всіма країнами світу.

За результатами структурного аналізу співвідношення залишків прямих інвестицій з України країн ЄС та країн світу для України як країни-донора інвестицій країни ЄС є стратегічними партнерами – діапазон коливається від 53,92% у 2017 р. до 66,74% у 2020 р. На рис. 2 розглянута динаміка частки видів доходів від прямих інвестицій, сплачені нерезидентам у Польщі за період 2015–2020 рр.

Найбільше значення доходів від прямих інвестицій, сплачених нерезидентам у країнах ЄС за період 2015–2020 рр., було у 2019 році за середньорічного

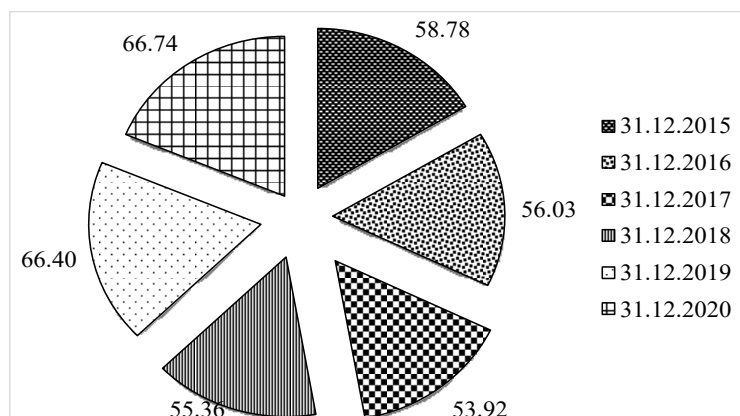

Рис. 1. Питома частка залишків прямих інвестицій з України до країн ЄС до залишків прямих інвестицій за всіма країнами світу, %
Джерело: авторські розрахунки на основі [6]

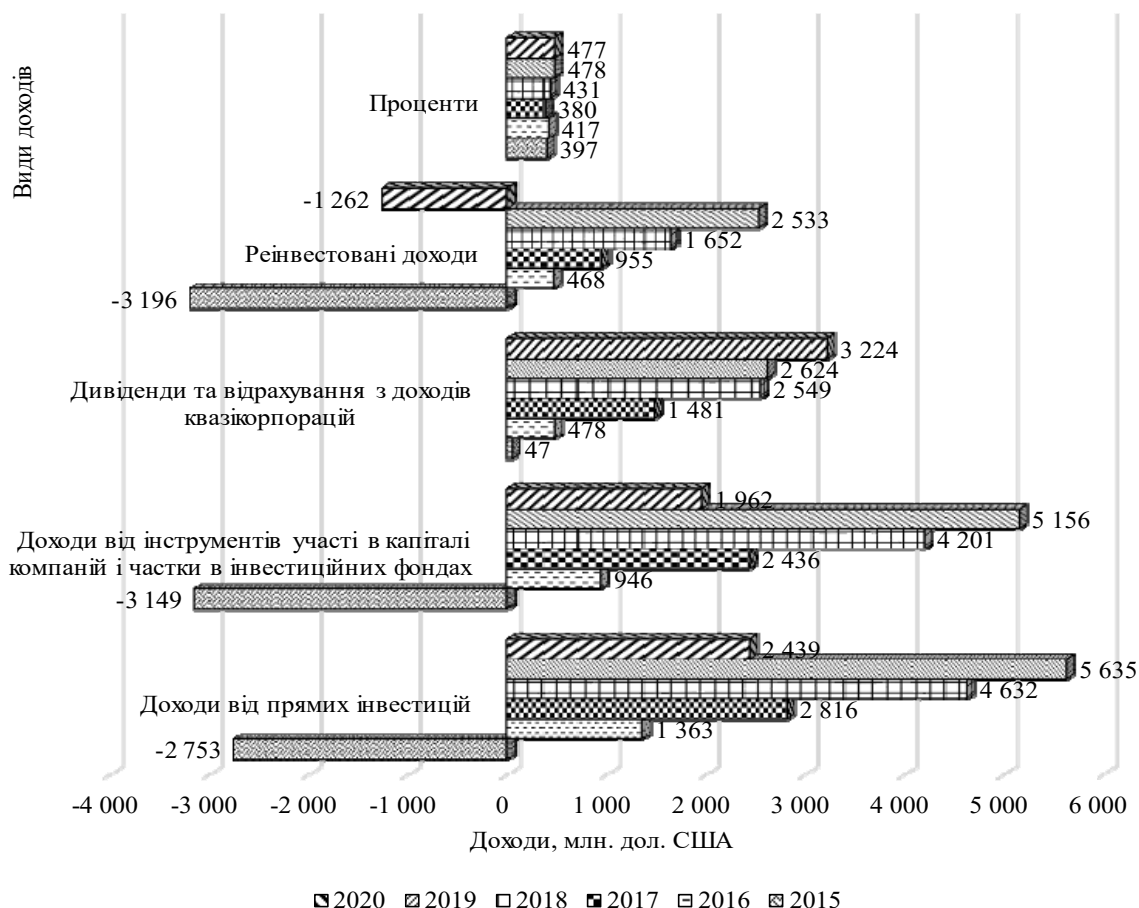

Рис. 2. Динаміка частки видів доходів від прямих інвестицій, сплачені Україною нерезидентам у країнах ЄС за період 2015–2020 рр.

Джерело: авторські розрахунки на основі [6]

темпу зростання 12,4%. Зростання відбувалося за рахунок збільшення доходів від інструментів участі в капіталі компаній і частки в інвестиційних фондах (11,2%) та процентів (1,2%).

На рис. 3 розглянута динаміка часток доходів від інструментів участі в капіталі компаній та процентів від доходів від прямих інвестицій Україною у країнах ЄС за період 2015–2020 рр.

Зменшення інвестицій від участі в капіталі у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. (відповідно до даних рис. 3) відбулося за рахунок падіння складника «Інструменти участі в капіталі, крім реінвестування доходів» – зменшення суми на 3075 млн дол. США (50,13%).

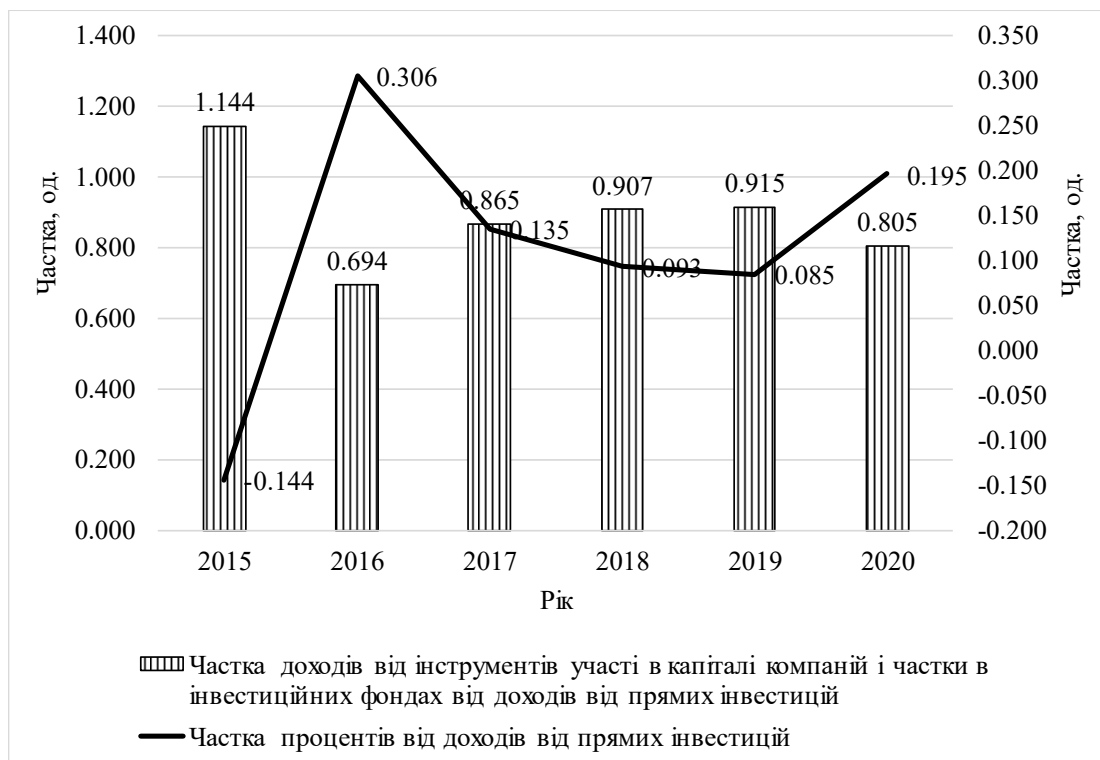
Наступним етапом дослідження є аналіз прямих інвестицій в Україну, динаміки прямих інвестицій в Україну, операцій за країнами світу та ЄС за період 2015–2020 рр. По-перше, здійснимо структурний аналіз динаміки прямих інвестицій. Прямі інвестиції в Україну складаються з двох складників: інструментів участі в капіталі та боргових інструментів. На рис. 4 розглянуто прямі інвестиції в Україну: операції за країнами світу та ЄС за період 2015–2020 рр.

Коронакриза у 2019–2020 рр. значно вплинула на отримання прямих інвестицій в Україну від країн світу та ЄС. Зменшення суми інвестицій від участі в капіталі у 2020 р. в порівнянні з 2019 р.: країн світу – 43,23%, ЄС – 59,05%.

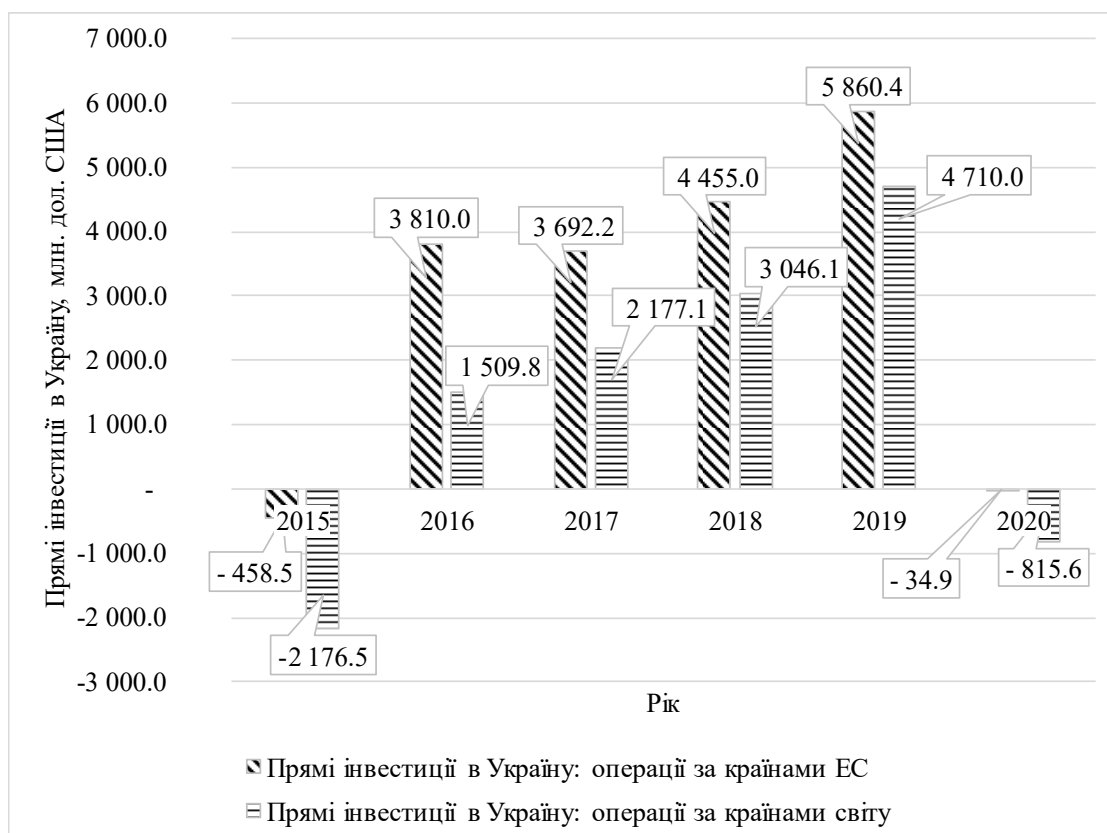
На основі результатів аналізу розроблено прогноз прямих інвестицій в Україну з країн ЄС на наступні 5 років (рис. 5). Прогноз зроблено на основі можливостей MS Excel пакету «forecast sheet».

Відповідно до отриманих результатів можна зробити висновки. Прямі інвестиції в Україну з країн ЄС на прогнозований період (2020–2025 рр.) будуть змінюватися за розглянутими сценаріями: реалістичний варіант – зміна у діапазоні [min; max] = [1298,8; 1183,8] – зменшення; песимістичний варіант – зміна у діапазоні [min; max] = [-4530,9; -9350,0] – зменшення; оптимістичний варіант – зміна у діапазоні [min; max] = [7128,4; 11717,6] – збільшення.

Для того, щоб не було здійснення песимістичного сценарію прямих інвестицій в Україну з країн ЄС на прогнозований період (2020–2025 рр.), необхідно вжити відповідних заходів на всіх ієрархічних рівнях економіки. Наприклад, зі сторони державного сектору: продовження політики стимулювання прямих іноземних інвестицій, особливо у фінансово-фіскальній політиці – надання податкових пільг. Необхідно підвищити мотивацію внутрішніх інвесторів вкладати гроші у основний капітал вітчизняних підприємств. На жаль, як показує практичний досвід, при першій можливості внутрішні інвестори виводять гроші у інші країни, зазвичай у офшорні. Безумовно, цей факт значно погіршує інвестиційну привабливість України для іноземного інвестора [9].

Рис. 3. Динаміка часток доходів від інструментів участі в капіталі компаній та процентів від доходів від прямих інвестицій Україною у країнах ЄС за період 2015–2020 рр.
 Джерело: авторські розрахунки на основі [6]

Рис. 4. Динаміка прямих інвестицій в Україну, операцій за країнами світу та ЄС за період 2015–2020 рр.

Джерело: авторські розрахунки на основі [6]

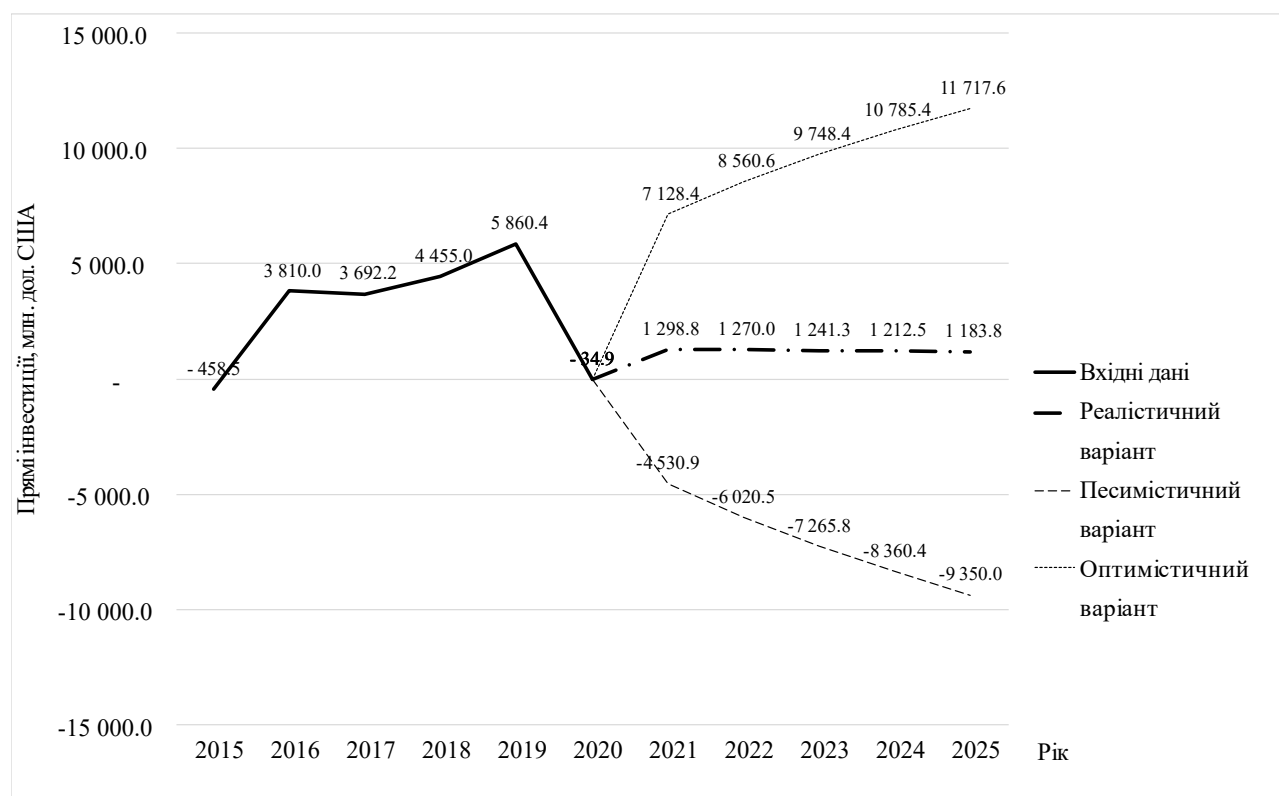

Рис. 5. Прогноз прямих інвестицій в Україну країнами ЄС до 2025 р. на основі експоненціального згладжування

Джерело: авторські розрахунки на основі [6]

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Необхідно відзначити, що недостатньо здійснювати тільки макроаналіз іноземних інвестицій у складі участі у капіталі компанії. Доречно здійснювати комбінований макроаналіз та мікроаналіз, що дозволить визначити неофіційні потоки грошових переказів, насамперед між фізичними особами. Безсумнівно, існуюча методика вибіркового обстеження домогосподарств у секторі міграційних процесів не є ефективною: здійснюється не на постійній основі, проблеми з розміром вибірки, відсутнє опитування стосовно шляхів переказів за-кордону та цілей використання. Можна запропо-

нувати створити науковий центр дослідження питань міграції, який буде займатися онлайн-опитуванням мігрантів.

Перспективою подальших досліджень у предметній сфері є побудова гравітаційної моделі зв'язків характеру прямих інвестицій між Україною та країнами ЄС, наприклад транскордонного інвестиційного співробітництва, за такими факторами: ВВП на душу населення країни; географічна відстань між Україною та країнами-донорами; чисельність населення країни. Це дозволить визначити проблемні питання у формуванні політики стимулювання прямих іноземних інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Босак А.О., Жигадло О.І. Прямі іноземні інвестиції: вплив зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, проблеми і перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. № 22 (1). С. 32–37.
2. Малуца І.А., Трудова М.Є., Курзова М.О. Особливості інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС. *Агросвіт*. 2018. № 20. С. 27–30.
3. Нікітіна А.В., Лещенко С.Є., Орехова А.С. Критичний аналіз інвестиційної колаборації між Україною та країнами ЄС. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2020. № 1(10). С. 50–58.
4. Городняк І.В., Терендій А.Б. Інституційні чинники залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. № 2(25). С. 3–10.
5. Козак Л.С., Цветков Д.В. Іноземні інвестиції в економіці України. *Економіка та управління на транспорті*. 2017. № 4. С. 109–115.
6. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції» (МВФ, 2009). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#1> (дата звернення: 15.10.2021).
7. Про державну статистику: Закону України від 17 вересня 1992 р. № 43 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text> (дата звернення: 15.10.2021).
8. Методологічний коментар до статистики зовнішнього сектору України (відповідно до 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції»). Національний банк України. URL: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19138166> (дата звернення: 15.10.2021).

9. Tarloпов I.O. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів промислових підприємств в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 33–37.

REFERENCES

1. Bosak A.O., Zhyhadlo O.I. (2018) Priami inozemni investytsii: vplyv zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YES, problemy i perspektyvy rozvytku [Foreign direct investment: the impact of free trade agreement between Ukraine and the EU, problems and prospects for development]. *Uzhorod National University Herald. International Economic Relations And World Economy*, no. 22(1), pp. 32–37. (in Ukrainian).
2. Maliuta I.A., Trudova M.Ye., Kurzova M.O. (2018) Osoblyvosti investytsiinoho spivrobitnytstva mizh Ukrainoiu ta YES [Peculiarities of the investment cooperation of Ukraine with the EU]. *Agrosvit*, no. 20, pp. 27–30. (in Ukrainian).
3. Nikitina A.V., Leshchenko S.Ye., Oriekhova A.S. (2020) Krytychnyi analiz investytsiinoi kolaboratsii mizh Ukrainoiu ta krainamy YES [Critical analysis of investment cooperation between Ukraine and EU countries]. *Problems of Economics and Political Savings*, no. 1(10), pp. 50–58. (in Ukrainian).
4. Horodniak I.V., Terendii A.B. (2020) Instytutsiini chynnyky zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy YES [Institutional factors of foreign investment attraction in Ukraine's economy]. *Eastern Europe: Economics, Business and Management*, no. 2 (25), pp. 3–10. (in Ukrainian).
5. Kozak L.S., Tsvietkov D.V. (2017) Inozemni investytsii v ekonomitsi Ukrainy [Foreign investments in the economy of Ukraine]. *Economics and transport management*, no. 4, pp. 109–115. (in Ukrainian).
6. Statystyka zovnishnoho sektoru Ukrainy za metodolohiiu 6-ho vydannia "Kerivnytstva z platizhnoho balansu ta mizhnarodnoi investytsiinoyi pozytsii" [Statistics of Ukraine's external sector according to the methodology of the 6th edition "Payment Balance Manual and International Investment Position"]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#1> (accessed 15 October 2021). (in Ukrainian).
7. Zakon Ukrainy "Pro derzhavnu statystyku": vid 17 veresnia 1992 r. № 433 [Law of Ukraine "About State Statistics" from September 17, 1992]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text> (accessed 15 October 2021). (in Ukrainian)
8. Metodolohichni komentar do statystyky zovnishnoho sektoru Ukrainy (vidpovidno do 6-ho vydannia "Kerivnytstva z platizhnoho balansu ta mizhnarodnoi investytsiinoyi pozytsii") [Methodological commentary to the statistics of the external sector of Ukraine (in accordance with the 6th edition of the "Payment Balance Manual and International Investment Position")]. Available at: <https://old.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=19138166> (accessed 15 October 2021). (in Ukrainian)
9. Tarloпов I.O. (2020) Analiz efektyvnosti vykorystannia trudovykh resursiv promyslovykh pidpriemstv v Ukraini [Analysis of effectiveness of labor resources utilization in industrial enterprises of Ukraine]. *Economics and State*, no. 9, pp. 33–37. (in Ukrainian)

И. О. Тарлопов, Днепропетровский национальный университет имени Олеса Гончара. Статистическое оценивание инвестиционного сотрудничества между Украиной и странами ЕС.

Аннотация. Цель статьи заключается в статистическом оценивании инвестиционного сотрудничества между Украиной и странами ЕС. **Методика исследования.** Применены следующие общенаучные и специфические методы, обеспечивающие достоверность полученных результатов и выводов: диалектические, гносеологические и логические; индукции, дедукции, научной абстракции и обобщения; структурный анализ; приемы абстрактно-логического метода; статистическая оценка; методы прогнозирования. **Результаты.** Осуществлено статистическое оценивание инвестиционного сотрудничества между Украиной и ЕС за 2015–2020 гг. Доказано негативное влияние коронакризиса на показатели прямых инвестиций в Украину из стран ЕС. Осуществлен прогноз прямых инвестиций в Украину из стран ЕС на период 2021–2025 гг. по трем сценариям (реальный, пессимистический, оптимистический) на основе экспоненциального сглаживания. Предложено комбинировать макро- и микроанализ иностранных инвестиций с целью получения достоверной и релевантной информации о неофициальных инвестиционных потоках. **Практическая значимость результатов исследования.** Использование на практике предложенных теоретико-прикладных подходов позволит обосновать фискально-финансовую политику стимулирования привлечения прямых инвестиций в Украину.

Ключевые слова: инвестиционное сотрудничество, прямые инвестиции, статистическая оценка, коронакризис, доход.

Ihor Tarloпов, Oles Honchar Dnipro National University. Statistical evaluation of the investment cooperation between Ukraine and EU countries.

Annotation. The purpose of the article consists in the statistical evaluation of the investment cooperation between Ukraine and EU countries. **Research methodology.** The theoretical and methodological foundation of the presented research is comprised of modern theories, concepts and hypotheses. The following general scientific and specific methods, that ensure the reliability of findings and conclusions, were employed: dialectical, gnoseological and logical methods; methods of induction, deduction, scientific abstraction and generalization; structural analysis; modalities of the abstract-logical method; statistical evaluation; forecasting methods. **Results.** The paper outlines the problems in the analysis of direct investment from Ukraine in other countries as a consequence of ensuring the fulfilment of requirement of the Law of Ukraine «On state statistics» with regard to the confidentiality of statistical information. A statistical evaluation of the investment cooperation between Ukraine and EU countries has been conducted for the period of 2015–2020. A negative impact of the COVID-19 Crisis upon the indicators of direct investments in Ukraine from the EU has been proven. The article further incorporates the forecast of direct investments in Ukraine from EU countries over the period of 2021–2025 according to three scenarios (realistic, pessimistic, optimistic) on the basis of exponential smoothing. It has been suggested to combine macro- and microanalysis of foreign investments with the purpose of obtaining reliable and relevant information in relation to unofficial investment flows. It is essential to enhance the motivation of domestic investors to invest their funds into fixed-capital assets of domestic enterprises. Regrettably, as the practical experience has shown, at the earliest possible opportunity domestic investors transfer their funds into other countries, as a rule into offshore financial centers. Such fact undoubtedly impairs Ukraine's investment attractiveness for a foreign investor. Further research prospects within the projected subject domain concern the development of the gravity model of connections for the nature of direct investments between Ukraine and EU countries, for instance the cross-border investment cooperation, according to the following factors: GDP per capita of the country; geographical distance between Ukraine and donor countries; the population size of the country. **Practical significance of research results.** Practical implementation of proposed theoretical-applied approaches will allow to substantiate the fiscal and financial policy of stimulating the attraction of direct investments in Ukraine.

Key words: investment cooperation, direct investments, statistical evaluation, the COVID-19 Crisis, income.